

PRIKAZ KNJIGE

Agnieszka Kałdonek-Crnjaković, Zrinka Fišer
DISLEKSIJA U NASTAVI ENGLESKOGA
KAO STRANOG JEZIKA
Zagreb:Alfa d.d., 2021.

Zrinka Fišer i Agnieszka Kałdonek-Crnjaković autorice su knjige *Disleksija u nastavi engleskoga kao stranog jezika*. Znanstvena je misao obiju autorica usmjerena na probleme učenika s disleksijom u nastavi engleskoga kao stranog jezika. Knjiga sadrži 14 poglavlja o disleksiji, njezinim pojavnim oblicima te smjernicama podučavanja učenika s disleksijom u nastavi stranoga jezika.

U prvom i drugom poglavlju definiran je pojam disleksije. Disleksija se opisuje kao vrsta specifične teškoće učenja koja je neurobiološkog podrijetla, a očituje se u teškoćama prepoznavanja riječi, fonološkoj svjesnosti i dekodiranju. Povezana je s razvojnim jezičnim poremećajem koji se može primijetiti u vrtićkoj dobi, a dijagnosticira se kad je odstupanje u vještinama čitanja i pisanja od dvije godine u odnosu na vršnjake (najčešće kada učenik krene u treći razred osnovne škole). Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (MZO, 2015) govori o orijentacijskoj vrsti teškoća prema kojoj disleksija pripada dijelu skupine oštećenja jezično-govorne glasovne komunikacije i skupini specifičnih teškoća učenja (STU) uz disgrafiju, diskalkuliju i dispraksiju. Disleksija se često javlja u kombinaciji s ADHD-om. Na temelju ranijih istraživanja autorice ističu kako su učitelji i nastavnici različitih školskih predmeta u Republici Hrvatskoj često nedovoljno upoznati s pojmovima integracije i inkluzije učenika s teškoćama u učenju te s prilagodbama u pristupu podučavanja.

Treće poglavlje knjige govori o djetetovu ovladavanju čitanjem i pisanjem kao temeljnim jezičnim djelatnostima. Teškoće u ovladavanju čitanjem i pisanjem ovise o ortografskom sustavu jezika. Hrvatski jezik ima transparentnu ortografiju i savladavanje vještine čitanja temelji se na fonološkom načelu (jedno slovo – jedan glas). Fonološke vještine smatraju se najvažnijim predvještinama čitanja i pisanja, a fonološka svjesnost dobar je pokazatelj razvoja tih vještina. Hrvatski i engleski jezik razlikuju se, između ostaloga, i u ortografiji: hrvatski jezik ima tzv. plitku ortografiju a engleski tzv. duboku ortografiju. Zbog razlika u ortografiji usvajanje stranog jezika može biti teško. Uspješnost ovladavanja materinskim jezikom učeniku može olakšati učenje svakog drugog jezika.

Četvrto poglavlje knjige govori o višejezičnosti kao identitetskom europskom obilježju, a samim time i identitetskom obilježju Hrvatske. Učitelji i nastavnici ponekad ne mogu prepoznati teškoće u učenju kod višejezične djece. Stoga je važno prepoznati koja su jezična odstupanja

kod učenika posljedica poznavanja drugog jezika, a koja posljedica disleksije. Provjera jezičnih sposobnosti višejezične djece s disleksijom i podučavanje stranog jezika treba biti holističko, uzimajući u obzir i životno iskustvo i djetetovu dob kao i procjenu usvojenih jezičnih i kulturoloških elemenata.

Peto poglavlje knjige govori o disleksiji i njezinom utjecaju na proces učenja stranog jezika. Osim jezičnih pogrešaka kod učenika se javlja i anksioznost pri učenju i komunikaciji na stranom jeziku. Autorice naglašavaju da učitelji i nastavnici trebaju učenicima s disleksijom omogućiti osnovne uvjete za učenje, njima primjerene posebne pristupe podučavanja u skladu sa specifičnim potrebama učenika. Cilj je omogućiti učeniku s disleksijom postizanje stalnog napretka u učenju i ovladavanju vještinama uporabe stranog jezika.

U šestom je poglavlju knjige opisana alternativna metoda podučavanja koja se zove višeosjetilna, metaspoznajna, strukturirana i izravna metoda (VMSI). Osnovni je koncept VMSI metode eksplicitni način podučavanja fonemsko-grafemskih odnosa, objašnjavanja i predstavljanja nastavnog sadržaja. Metoda VMSI temelji se na terapijskom pravcu koji je predložio neuropshijatar dr. Samuel Orton i njegova suradnica psihologinja Anna Gillingham tridesetih godina dvadesetog stoljeća. Metoda je ponajprije bila namijenjena učenicima koji su imali „sljepoću za riječi“, kasnije nazvanu disleksijom. Metoda se razvijala sljedećih nekoliko desetljeća. U isto vrijeme u Hrvatskoj je Petar Guberina na temelju auditivnog pristupa osmislio verbotalnu metodu temeljenu na višeosjetilnom pristupu i namijenjenu slušno-oštećenoj djeci i učenicima s disleksijom. U knjizi *Disleksija u nastavi engleskoga kao stranog jezika* naglašava se da podučavanje učenika s disleksijom stranom jeziku treba sadržavati četiri pristupa VMSI metode: **višeosjetilni** (podrazumijeva simultanu uporabu vidnih, slušnih, kinestetičkih i taktilnih metoda učenja), **metaspoznajni** (odnosi se na razvoj metajezične svjesnosti učenika), **strukturirani** (odnosi se na postupno uvođenje nastavnog materijala prema načelu od jednostavnijeg prema složenijem) te **izravni** pristup u kojem će jezični sadržaj biti eksplicitno demonstriran.

Sedmo poglavlje govori o mogućim prilagodbama nastavnog sata i preporukama učiteljima i nastavnicima u radu s učenicima s disleksijom. Istraživanja u svijetu i u Republici Hrvatskoj upućuju da većina učitelja i nastavnika engleskog kao stranog jezika nema dovoljno kompetencija za rad s učenicima s disleksijom. No, provedena istraživanja ukazuju i na činjenicu da u Republici Hrvatskoj većina učitelja i nastavnika engleskog kao stranog jezika ima pozitivan stav prema potrebi prilagodbe načina učenja jezika kod učenika s disleksijom (npr. smanjivanje obujma gradiva, dulje vremensko razdoblje za pisanje, prilagodbe u načinu ispitivanja učenika, uporaba većeg fonta slova u pripremi nastavnih listića i sl.). S obzirom da učenici s disleksijom često imaju i poremećaj pozornosti, trebalo bi osmisliti i načine kako bi im se pomoglo održati potrebnu koncentraciju.

Sljedećih šest poglavlja knjige (od osmog do trinaestog) govori o podučavanju engleskog kao stranog jezika te potrebi prilagodbe nastavnog procesa s obzirom na potrebe učenika s disleksijom u okviru VMSI metode i dostupnih predloženih udžbeničkih zadataka namijenjenih nastavi engleskog kao stranog jezika. Svako poglavlje knjige usmjereno je na svladavanje jedne vještine u učenju engleskog kao stranog jezika: **slušanje, govorenje, čitanje, pisanje, gramatika i rječnik**. Primjeri vježbi i smjernice podučavanja posebno su razvrstani s obzirom na to jesu li namijenjeni učenicima razredne ili predmetne nastave.

Razvoj vještine slušanja izravnim i višeosjetilnim pristupom, koji predlažu autorice knjige, oprimgjen je zadatcima slušanja koji su za učenike s disleksijom izazov jer zahtijevaju obradu opsežne količine informacija uz istodobnu upotrebu drugih jezičnih vještina.

U knjizi se donose rezultati istraživanja koji ukazuju na činjenicu da nastavnici u hrvatskim školama uglavnom smatraju da učenici s disleksijom nemaju teškoća u ovladavanju vještinom govorenja na stranom jeziku. No, učenici s tom teškoćom imaju slabije radno pamćenje i fonološku svjesnost što može utjecati na vještinu govora na stranom jeziku; npr. poteškoće u točnom izgovoru, brzini, prisjećanju rječnika i u strukturi rečenica. Vježbama govorenja učenici s disleksijom trebaju biti izloženi eksplicitno i strukturirano zbog postojanja rizika od izbjegavanja govorenja na stranom jeziku.

Sljedeće poglavlje govori o razvoju vještine čitanja kod učenika s disleksijom. Vježbe čitanja trebaju biti primjereno strukturirane i utemeljene na razini riječi, rečenica, odjeljaka i teksta u cjelini. Navedeno podrazumijeva podučavanje vještinama dekodiranja, značenja riječi i izraza te primjenu učinkovitih strategija čitanja, eksplicitno i metaspoznajno, s učestalim vježbama i ponavljanjima. Kod učenika s disleksijom brzo dolazi do zamora za vrijeme čitanja. Stoga im je potrebno prilagoditi aktivnosti čitanja (npr. skraćivanje teksta, čitanje tekstova pisanih uvećanim fontom i većim proredom, omogućiti osjenčane podloge teksta, prilagođenu rasvjetu i dodatno vrijeme za rješavanje zadataka). Čitanje naglas za učenika s disleksijom, osim što može biti zamorno, može biti i stresno jer učenik treba istodobno kontrolirati točnost i tečnost čitanja. Nužno je stoga dati učeniku s disleksijom mogućnost izbora načina čitanja.

Poteškoće u ovladavanju vještinom pisanja mogu se očitovati u točnosti i tečnosti; na mikrorazini poput slovkanja i na makrorazini onda kad je potrebno predstaviti i opisati ideju ili događaj u pisanom obliku. U podučavanju učenika s disleksijom u okviru VMSI metode vještine pisanja trebaju se temeljiti na višeosjetilnim vježbama i primjeni strukturnog, metaspoznajnog i izravnog pristupa.

Gramatiku engleskog kao stranog jezika učenicima s disleksijom treba podučavati u malim koracima, od jednostavnih do složenijih struktura koje se trebaju temeljiti na usvojenom znanju. Ne preporučuje se uvođenje novih gramatičkih struktura dok prethodni nastavni sadržaji nisu naučeni i automatizirani.

Učenje i usvajanje rječnika stranog jezika složen je proces koji podrazumijeva obradu različitih informacija; značenje, izgled pisane riječi i izgovor. Važnu ulogu ima i sposobnost zapamćivanja novih pojmova. Učenici s disleksijom mogu imati teškoće u kratkoročnom i radnom pamćenju. Istraživanja ukazuju da učenici s disleksijom imaju više poteškoća s pamćenjem glagola i pridjeva nego imenica i teže pamte apstraktne riječi. Učestale su pogreške u riječima koje izgledaju ili zvuče slično, a učenje i zapamćivanje novih riječi može biti zamorno. U knjizi se donose primjeri vježbi za razvoj rječnika namijenjenih učenicima s disleksijom.

Posljednje četrnaesto poglavlje knjige govori o nastavnim planovima engleskog jezika. U knjizi je razrađen plan za drugi i šesti razred osnovne škole te za drugi razred srednje škole.

Knjiga završava bibliografijom i životopisima autorica.

Disleksija u nastavi engleskoga kao stranog jezika doprinos je razumijevanju jedne od najčešćih specifičnih teškoća učenja i ponajprije je namijenjena učiteljima i nastavnicima. Učenici s disleksijom pohađaju redoviti program, a od učitelja i nastavnika očekuje se prepoznavanje teškoća s kojima se učenici susreću, razumijevanje problema i prilagodba sadržaja potrebama učenika. Disleksija utječe na ovladavanje vještinama materinskog jezika, a budući da se strani jezik uvodi od prvog razreda osnovne škole, učitelji i nastavnici suočavaju se s izazovima podučavanja učenika s disleksijom. Autorice u knjizi donose praktične savjete i smjernice kako podučavati učenike s disleksijom primjenom VMSI metode uporabom udžbenika za učenje engleskog kao stranog jezika u hrvatskim školama.

Martina Galeković

Centar za odgoj i obrazovanje Velika Gorica, Velika Gorica